

Kurzusleírás távoktatáshoz

Oktató: Szekrényes István

Oktató elérhetősége (egyetemi email): szekrenyes.istvan@arts.unideb.hu

Kurzus kódja, címe: BTALDBMA31-K3, Elektronikus szövegkiadás

Kurzus órarendi ideje: Kedd 14:00

1. A kurzus rövid leírása

A kurzus célja, hogy a hallgatók megismerkedjenek néhány, a digitális bölcsészet világában preferált, elektronikus szövegek létrehozására és publikálására szolgáló számítógépes eszközzel. Ebben fontos szempontot jelent, hogy a kereskedelmi forgalomban lévő, „WHAT YOU SEE IS WHAT YOU GET” szemléletet képviselő grafikus interfészek használata mellett a hallgatók megtanuljanak otthonosan és kreatívan mozogni az ún. *jelölő nyelvek* világában is. A félév során a szöveges dokumentumok kódolásához két konkrét megközelítést veszünk alapul: a LaTeX dokumentumfeldolgozó rendszert és az XHTML dokumentumok készítésére szolgáló XSLT transzformáció technológiáját. Az utóbbi témakör megköveteli az XML nyelvvél való előzetes megismerkedést.

2. Szakirodalom

A szükséges ismeretek elsajátításához kizárólag online elérhető tankönyveket, dokumentációkat és segédanyagokat használunk fel. Ezek ajánlott listája 2 témakörre bontva alább érhető el:

LaTeX

<https://datagrid.hu/boda/LaTeX/PereLaszlo.pdf> (magyar nyelvű)

http://math.unideb.hu/media/gyimesi-eszter/textkonyv_egesz.pdf (magyar nyelvű)

http://szlavip.web.elte.hu/Magamnak/TeX/LaTeX-eloadas_anyaga.pdf (magyar nyelvű)

<https://www.latex-tutorial.com/tutorials/> (angol nyelvű)

<https://www.overleaf.com/learn> (angol nyelvű – a félév első 5 óráján ezt az anyagot használtuk)

XML, XSLT

<http://nyelvek.inf.elte.hu/leirasok/XML/index.php?chapter=1> (magyar nyelvű)

<https://gyires.inf.unideb.hu/KMITT/c04/index.html> (magyar nyelvű)

<https://www.db.bme.hu/adatbazisok-labor/xml-labor/hallgatoi-segedlet-xml2017.pdf>

(magyar nyelvű)

<https://www.w3schools.com/xml/default.asp> (angol nyelvű)

https://www.w3schools.com/xml/xsl_intro.asp (angol nyelvű)

https://www.northeastern.edu/outreach/seminars/current/presentations/xml_intro/xml_newIntro_tutorial_00.xhtml (angol nyelvű)

https://www.northeastern.edu/outreach/seminars/current/presentations/overview/overview_newer_tutorial_00.xhtml (angol nyelvű)

3. A kurzus teljesítésének feltételei

A kurzus teljesítéséhez a hallgatóknak el kell készítenie minden, az aktuális hétre kiadott gyakorlati feladatot (lásd 5. szakasz). A feladatokat nem kötelező az óra eredeti időpontjában elvégezni. Elegendő ha az adott héten péntek éjfélig beküldésre kerül e-mailben, illetve - amint elkészült - az erre a célra létrehozandó webes felületen. Email esetén a levél tárgyában szerepeljen a kurzus neve és az aktuális hét sorszáma (pl. „Elektronikus szövegkiadás, 8. hét”). A határidő be nem tartása hiányzásnak minősül.

A végzős hallgatók, amennyiben vállalják, hogy szakdolgozatuk elkészítéséhez a LaTeX dokumentum feldolgozó rendszert használják, és beadandóként e-mailben elküldik a bírálatra leadott változat forráskódját, mentesülnek a többi feladat megoldása alól.

4. A gyakorlati munkához szükséges szoftverek és interfészek elérhetősége, telepítése

LaTeX

A LaTeX esetében van egy jól működő, telepítést nem igénylő, ingyenes online interfész, amit az eddigi órákon is használtunk:

<https://www.overleaf.com/register>

További előnye, hogy a projekt URL címét átküldve, oktatóként hatékonyabb segítséget tudok nyújtani (a projektet a xepenator@gmail.com felhasználóval ossza meg!), ha valaki valamivel elakad. Elsősorban ezt javaslom használni, de vannak letölthető rendszerek is, ha valaki nem szeret webes környezetben dolgozni:

Windows: <https://miktex.org/download>

Mac OS: <http://www.tug.org/mactex/mactex-download.html>

Linux: <https://www.tug.org/texlive/>

Ubuntu Linux: apt install texlive-full

A forráskódok szerkesztéséhez az alábbi multiplatform alkalmazás javasolt:

<https://www.textstudio.org/>

XML, XSLT

A forráskódok szerkesztéséhez tetszőleges szerkesztő program (pl. notepad++) használható. Én a Geany nevű programot ajánlom:

<https://www.geany.org/>

A forráskódok fordítását a webböngésző (FireFox vagy Google Chrome használata javasolt) végzi el.

5. A kurzus részletes tematikája és feladatai

A félév első 5 óráján a LaTeX dokumentum feldolgozó rendszerrel foglalkoztunk. Akik, hiányzás miatt ezekről az órákról lemaradtak az alábbi oldalakon vagy a szakirodalmak listájában szereplő egyéb oktatóanyagok kapcsolódó fejezeteiben tudnak utánanézni az eddig átvett témáknak:

A LaTeX dokumentumok létrehozása, alapszerkezete:

https://www.overleaf.com/learn/latex/Creating_a_document_in_LaTeX

A dokumentum strukturálása:

https://www.overleaf.com/learn/latex/Sections_and_chapters

Tartalomjegyzék készítése:

https://www.overleaf.com/learn/Table_of_contents

Kereszthivatkozások létrehozása:

https://www.overleaf.com/learn/Cross_referencing_sections_and_equations

Paragrafusok kezelése:

https://www.overleaf.com/learn/latex/Paragraphs_and_new_lines

Alapvető szövegformázási lehetőségek:

https://www.overleaf.com/learn/latex/Bold_italics_and_underlining

Ábrák beillesztése:

https://www.overleaf.com/learn/Inserting_Images

Táblázatok készítése:

<https://www.overleaf.com/learn/Tables>

Ábrák és táblázatok pozicionálása:

https://www.overleaf.com/learn/Positioning_images_and_tables

Lábjegyzetek:

<https://www.overleaf.com/learn/latex/Footnotes>

Listák:

<https://www.overleaf.com/learn/latex/Lists>

7. hét (március 23 - 27)

Téma: LaTeX bibliográfia készítése BiBTeX formátumban.

Kapcsolódó tananyagok:

http://math.unideb.hu/media/gyimesi-eszter/texkonyv_egesz.pdf: 6. fejezet

https://www.overleaf.com/learn/latex/Bibliography_management_in_LaTeX (a „References and Citations” rész összes fejezete)

<http://bib-it.sourceforge.net/help/fieldsAndEntryTypes.php>

Feladat: Készítsen egy *article* dokumentumosztályba tartozó, tetszőleges szerkezetű és tartalmú LaTeX dokumentumot (saját, ne máshonnan átemelt szöveg legyen és két hallgató között sem lehet egyezés), amelyben legalább 5 valóban megjelent műre való hivatkozás szerepel. Az idézett művek ne tartozzanak egyetlen *bibtex* típusba (pl. ne mindegyik *@book* legyen). A bibliográfia megjelenítéséhez tetszőleges stílust lehet alkalmazni, és a hivatkozások formájára sincs megkötés (lehet használni egyszerű indexelést vagy az *author-year* rendszert), de azok beszúrását mindenképpen a `\cite` vagy a `\citep` parancsokkal kell megoldani, a hivatkozott irodalmak adatait pedig egy külön *.bib* fájl tartalmazza. A magyar tipográfia használatához ne felejtse el betölteni a *babel* csomagot sem! A PDF kimenetnek tehát az alábbihoz hasonlóan kell lennie:

A cikk címe

szerző

1. Bevezetés

Mint X szerző könyvében [1] olvashatjuk, Y szerző műve [2] ilyen és ilyen.

Referenciák

[1] Szerző1. *Mű címe*. Kiadó: Kiadási hely, Megjelenés éve.

[2] Szerző2. *Mű címe*. Folyóirat neve és száma, Megjelenés éve. pp. Oldalszámok (tól-ig).

E-mailben elküldeni (vagy ha az e-learning rendszer addigra elérhetővé válik, akkor feltölteni) az Overleaf projekt URL címét vagy magukat a *.tex* és *.bib* fájlokat, illetve a PDF kimenetet kell.

8. hét (március 30 – április 3.)

Téma: Saját LaTeX parancsok és környezetek definiálása

Kapcsolódó tananyagok:

http://math.unideb.hu/media/gyimesi-eszter/texkonyv_egesz.pdf: 4.8. és 4.9. fejezet

Feladatok:

1. Készítsen LaTeX parancsot *redbold* néven, ami az argumentumában szereplő szöveget piros színnel és félkövéren jeleníti meg.

2. Készítsen LaTeX környezetet *centerit* néven, ami a benne szereplő szöveget középre igazítva és dőlt betűkkel jeleníti meg.

9. hét (április 6 – 10.)

Téma: LaTeX összefoglalás

Kapcsolódó tananyagok: lásd a 2. szakasz LaTeX-re vonatkozó részét

Feladat: készítsen egy a *report* dokumentumosztályba tartozó LaTeX dokumentumot, melynek témája és terjedelme tetszőleges, de mindenképpen egyedi legyen, továbbá a forráskódban használja fel az összes eddig átvett technikát. Egészen pontosan legyen benne tartalomjegyzék, bibliográfia (a 7 héten készített .bib fájl ehhez felhasználható), kereszthivatkozások, legalább 1 táblázat, 1 ábra, 1 lábjegyzet, 3 fejezet, a fejezeteken belül 3 alfejezet és valahol egy felsorolás is.

10. hét (április 13 – 17.)

Téma: az XML nyelv

Kapcsolódó anyagok:

<http://nyelvek.inf.elte.hu/leirasok/XML/index.php?chapter=1> (Bevezetés)

<https://www.db.bme.hu/adatbazisok-labor/xml-labor/hallgatoi-segedlet-xml2017.pdf> (2. fejezet)

https://www.northeastern.edu/outreach/seminars/_current/presentations/xml_intro/xml_newIntro_tutorial_00.xhtml

Feladat: A 7. héten készített bibliográfiát kódolja át XML-be úgy, hogy az egyes művek bibtex attribútumait egy azonos nevű XML elem rögzítse egy <bibitem> elemen belül:

```
<bibitem>
  <author>Szerző(k) neve</author>
  <title>Cikk címe</title>
  <journal>Folyóirat címe</journal>
  ...
</bibitem>
```

11. hét (április 20 – 24.)

Téma: az XSLT transzformáció

Kapcsolódó anyagok:

<https://gyires.inf.unideb.hu/KMITT/c04/index.html>

<https://www.db.bme.hu/adatbazisok-labor/xml-labor/hallgatoi-segedlet-xml2017.pdf> (8 – 11. oldal)

https://www.w3schools.com/xml/xsl_intro.asp

Feladat: Az előző héten létrehozott XML fájlhoz (bibliográfiai tételek) készítsen XSL stíluslapot az alábbi példa alapján: https://www.w3schools.com/xml/xsl_transformation.asp . A stíluslap által generált XHTML táblázatban a hivatkozott irodalmak minden olyan attribútuma (pl. szerző, cím, megjelenési év) jelenjen meg, amelyek az összes típusra értelmezhetőek.

12. hét (április 27 – május 1.)

Téma: a TEI projekt

Kapcsolódó anyagok:

<https://tei-c.org/>

https://wpp.northeastern.edu/outreach/seminars/_current/presentations/overview/overview_newer_tutorial_00.xhtml

<https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szovegfeldolgozas-xml/ch05.html>

Feladat: Röviden elemezze az alábbi példában bemutatott HTML és TEI dokumentum közötti különbségeket: https://wpp.northeastern.edu/outreach/seminars/_current/presentations/overview/overview_newer_tutorial_06.xhtml

----- a végzős hallgatóknak itt ér véget a félév -----

13. hét (május 4 – 8.)

Téma: stíluslap készítése TEI dokumentumokhoz.

Kapcsolódó anyagok: lásd 11. és 12 hét!

Feladat: Készítsen XSL stíluslapot az alábbi XML-ben kódolt TEI dokumentumhoz:

<https://altnyelv.unideb.hu/downloads/xml/Hamlet.xml> A transzformáció eredményeként kapott XHTML dokumentum jelenítse meg a dráma összes szövegelemét (felvonások és jelenetek címe, szereplők neve és közlései) valamilyen olvasóbarát formátumban (a lenti kimenet csak egy példa, el lehet térni tőle):

ACT I

SCENE I

Elsinor. A platform before the castle.

FRANCISCO at his post.

Enter to him BERNARDO

BERNARDO: Who's there?

FRANCISCO: Nay, answer me: stand, and unfold yourself.

...

14. hét (május 11 - 15.)

Téma: Dokumentumtípus deklaráció (DTD)

Kapcsolódó anyagok:

<https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szovegfeldolgozas-xml/ch04.html>

<http://nyelvek.inf.elte.hu/leirasok/XML/index.php?chapter=2>

<http://nyelvek.inf.elte.hu/leirasok/XML/index.php?chapter=3>

Készítsen egy tetszőleges hosszúságú XML dokumentumot, amely megfelel az alábbi DTD-nek:

```
<!DOCTYPE drama [  
<!ELEMENT drama (title, author, act+)>  
<!ELEMENT title (#PCDATA)>  
<!ELEMENT author (#PCDATA)>  
<!ELEMENT act (head, scene+)>  
<!ELEMENT scene (head, sp+)>  
<!ELEMENT sp (speaker, p)>  
<!ELEMENT p (#PCDATA)>  
<!ELEMENT speaker (#PCDATA)>  
<!ELEMENT head (#PCDATA)>  
>
```